

TSK'NIN İHA GÖRÜNTÜLERİNİ SORUN YÖNETİMİ BAĞLAMINDA SİYASAL İLETİŞİM ARACI OLARAK KULLANMASI: AFRİN OPERASYONU ÖRNEĞİ

Konur Alp DEMİR*
Kurthan DEMİR**

Öz

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Türkiye'nin güney kesiminde konumlanan terör örgütlerinin hem Türkiye'nin ulusal bağımsızlığına hem de Türklere ve bölgede yaşayan diğer insanlara yönelik terör saldırılarına son vermek, Türkiye'nin güney sınırında oluşmuş ve ileri bir zaman diliminde daha fazla gelişmesi olasılıklar dâhilinde olan terör yapılanmasının önüne geçebilmek ve nihai aşamada bölgede güven, huzur ve istikrarı sağlayabilmek amacıyla Zeytin Dalı Harekâtı adı altında askerî bir harekât düzenlemiştir. Bu harekât içerisinde nokta atışı yapabilmek ve terörün yoğun bir biçimde yaşandığı Afrin kentini terör unsurlarından temizleyebilmek amacıyla Afrin Operasyonu adı altında özel bir operasyon gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen operasyonda yalnızca terör örgütleri hedef alınmış, sivillerin, tarihi eserlerin, kamu binalarının ve terörle ilgisi olmayan diğer unsurların zarar görmemesi için gerekli hassasiyetler gösterilmiştir. Ancak terör örgütleri ve teröre destek veren diğer unsurlar TSK'nın bu hassasiyetlerini karalayıcı propaganda yaparak dünyaya yanlış aktarmaya çalışmışlardır. TSK, karalayıcı propagandanın önüne geçebilmek için sorun yönetimi bağlamında halkla ilişkiler faaliyetlerine hız vermiş ve süreç içerisinde siyasal iletişim aracı olarak İnsansız Hava Aracı (İHA) görüntülerini sosyal medya (Twitter) üzerinden etkin bir biçimde kullanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri arasında sayılan içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmadan beklenen nihai sonuç TSK'nın, sorun yönetimi bağlamında İHA ve sosyal medya (Twitter) araçlarını kullanarak, düzenlemiş olduğu askerî operasyonunun içeriğini, gerekliliğini ve meşruluğunu İHA görüntüleri ile tüm dünyaya anlatmasını ve sorun yönetimi açısından yeni bir uygulamayı hayata geçirmiş olmasını görüntü ve açıklamalar ile analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Afrin Operasyonu, Sorun Yönetimi, Siyasal İletişim, TSK, Terör, İHA.

THE USE OF IMAGES OF THE TAF AS A MEANS OF POLITICAL COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF ISSUE MANAGEMENT: THE CASE OF AFRIN OPERATION

Abstract

Turkish Armed Forces (TAF) was carried out a military operation under the name of Zeytin Dalı Operation which is a military operation to provide confidence, peace and stability, in the final stage, for the purpose of putting an end to the terror attacks of the terrorist organizations situated in the South of Turkey and both as for the national independence of Turkey and other people living in the region, to prevent further development of the embodiment of terror which was formed in the region of South of Turkey. A special operation was carried out under the name of Afrin Operation in order to be able to make a point shot in this operation and to clear the Afrin city from the elements of terror where terror was experienced intensively. Only the terrorist organizations were targeted in the operation and the necessary sensitivities were shown to prevent damage to civilizations, historical monuments, public buildings and other elements irrelevant to terrorism. However, the terrorist organizations and other elements supporting terrorism tried to misrepresent these sensitivities of the TAF to the world by making black propaganda. In order to prevent the black propaganda, TAF accelerated activities of public relations in the context of issue management and actively used the images of Unmanned Aerial Vehicle (UAV) as a means of

* Dr.Öğr.Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, konuralpdemir@yahoo.com.tr <https://orcid.org/0000-0003-1199-930X>

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, kurthandemir@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0001-8067-9356>

political communication in this process through social media (Twitter). In this study, content analysis method which is one of the qualitative research methods is used. The final conclusion expected from this study is to analyze the effort of the TAF sharing the content, necessity and legitimacy of the military operation to the whole world for the purpose of having a new application by using images and explanations, which is obtained by means of UAV, on social media (Twitter) tools in the context of issue management.

Keywords: Afrin Operation, Issue Management, Political Communication, TAF, Terror, UAV.

GİRİŞ

İletişim paylaşılmış bilgi yaratma sürecidir (Barker, 2016: 10). Siyasal iletişim ise siyasal amaçlı eylemlerin sonuca ulaşabilmesi için siyasetçiler ve diğer siyasal aktörler tarafından kullanılan siyasi bir araçtır. Bu araç sözlü, yazılı, görsel ve işitsel unsurlar kullanılarak eylemli bir hale getirilmektedir (Özer, 2014: 176).

İletişimin siyasi basamağını oluşturan siyasal iletişim, siyasi liderlerin seçim dönemlerinde kullandıkları bir araç niteliğinden daha fazla bir anlama sahiptir. Siyasal iletişim kavramını başat çalışma unsuru haline getiren siyasetçiler, siyaset ve iletişim bilimciler, basın mensupları, reklamcılar ve bürokratlar kendi uzmanlık alanlarına göre siyasal iletişime farklı anlamlar yüklemektedirler. Siyasal iletişime farklı kesimlerden hangi anlam yüklense de varılmak istenen temel hedef, iletişim kurmak ve ardından ortaya çıkan süreci yönlendirmektir (Onay, 2012: 31).

1984 yılında Howard Chase tarafından çıkartılan “Issue Management: Origins Of The Future” adlı kitap sorun yönetimi alanında bir ilk olma özelliğini taşımaktadır (Jaques, 2007: 147). Chase sorun yönetimini “karar almak için hazır olan çözümlenmemiş bir konu” şeklinde tanımlamıştır (Chase, 1984: 38, akt. Jaques, 2007: 147).

Modern dünyanın imkânlarından faydalanarak sorun yönetimine teknolojik bir yaklaşım sergilemek mümkündür. Bu çalışmanın özünü oluşturan amaç sorun yönetimi bağlamında TSK’nın İnsansız Hava Aracı (İHA) görüntülerini siyasal iletişim aracı olarak kullanmasının analizini yapmaktır. Bu kapsamda İnsansız Hava Aracı Sistemi (İHAS) içerisinde yer alan İHA’nın ne olduğunu açıklamak önem taşımaktadır.

İHA, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan “İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatı (SHT-İHA)”nın 4. Maddesi'nin (j) Fıkrası'nda “İHAS'ın bir bileşeni olarak işletilen, aerodinamik kuvvetler aracılığıyla sürekli uçuş yapma yeteneğinde olan, üzerinde pilot bulunmaksızın uzaktan İHA pilotu tarafından kontrol edilerek veya otonom operasyonu İHA pilotu tarafından planlanarak uçurulan ya da havada kalabilen hava aracı...” şeklinde tanımlanmıştır (İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatı (SHT-İHA), Erişim Tarihi: 03.09.2018).

İHA'ların askerî amaçlı kullanılması özellikle 2000'li yıllardan sonra yaygınlık kazanmıştır. Üzerlerinde silah taşıyan İHA teknolojileri olmasına rağmen, ordular genellikle İHA'ları gözetleme, keşif ve istihbarat toplama amaçlı kullanmaktadırlar (Akyürek vd., 2012: 1).

Bu çalışmada TSK'nın Afrin'e düzenlediği terör örgütlerine yönelik askerî operasyonun, terör örgütleri ve yandaşlarının yanlış yansıtması sonucunda sivil halka yönelik olduğu ve Suriye'nin toprak bütünlüğüne zarar verdiği yönündeki karalayıcı propagandaya karşı geliştirdiği İHA destekli siyasal iletişimin analizi yapılacaktır. Çalışmada kurgulanan hedefe ulaşabilmek için nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. TSK'nın kendisi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti hakkında başlatılan karalayıcı propagandaya cevap verebilmek amacıyla kullandığı İHA görüntülerini içeren sosyal medya (Twitter) mesajları dikkatli bir biçimde incelenmiş, özetlenmiş, yorumlamaya tabi tutulmuş ve bulgular okuyucuya tarafsız bir biçimde yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın temel amacı TSK'nın Afrin Operasyonu süresince askerî bir teknoloji olan İHA görüntülerini siyasal bir iletişim aracı olarak sorun yönetimi bağlamında kullanmasının irdelenmesidir. Bu amaçla ilk önce siyasal iletişime değinilecek, siyasal gündemin belirlenmesinde görev alan unsurlara yer verilecek, makalenin özünü oluşturan sorun yönetimi konusu değerlendirildikten sonra Afrin Operasyonu incelemeye alınacaktır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: İLETİŞİM, ENFORMASYON VE HALKLA İLİŞKİLER

İletişim karşı taraf ile en az bir duygu veya düşünceyi paylaşabilmek için bir mesaj göndermek ve yorumlamak için girişilen çabaların genel adıdır. İletişim sözlü bir biçimde yapılabileceği gibi mektup, elektronik posta, rapor veya pusula gibi yazılı şekillerde de yapılabilmektedir. Bununla birlikte üstü örtülü şekilde bir şarkı ile de karşı tarafa mesaj verilerek iletişim kurmak mümkündür. İletişim duygu ve düşüncelerin paylaşılması için önemli bir araç niteliğindedir (Means, 2010: 4).

İletişim bir başka zihnin anahtar kavramını etkilemeye veya değiştirmeye yönelik bir eylem bütünüdür. Bu bütünlük içerisinde dil ana aktör olarak varlık kazanırken, somut görsellikler sessiz iletişimin zeminini oluşturmaktadır. Örneğin, bir resmin anlatabileceklerini bazı durumda söz ile ifade etmek oldukça zordur. Bunun için de iletişimin “teknik”, “anlamsal” ve “etkisel” değerlerini iyi bir biçimde analiz etmek gerekmektedir. İletişimin teknik boyutu gönderici ile alıcı arasındaki mesajın doğruluğu ile ilgilidir. İletişimin anlamsal değeri ise genel anlamda bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü göndericinin vermek istediği mesaj ile alıcının kendisine ulaşan mesajı yorumlayış biçimi arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu durumda iletişim sürecinde engeller ortaya çıkmakta ve süreç kesintiye uğramaktadır. Son aşamada yer alan iletişimin etkisel değeri ise göndericinin mesajlarının teknik ve anlamsal boyutunda yaşanan sorunlardan dolayı alıcıya yanlış ulaşması veya beklenen etkiyi göstermemesi ile ilgilidir (Weaver, 2008: 27-28). Bu bağlamda değerlendirildiği takdirde gönderici belirli bir içerik taşıyan bir mesajın alıcıya ulaşmasını istemektedir. Dolayısıyla bu noktada bir bilgi aktarımı söz konusudur. Ancak çalışmanın içeriği ile uyumlu olması amacıyla enformasyon kavramının kullanılması uygun görülmektedir. Çünkü enformasyon kelimesinin sözlüksel anlamının çalışmanın içeriğini daha iyi bir biçimde yansıtmaya yeteneğine sahip olduğu düşünülmektedir.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü'ne göre enformasyon “Haber alma, haber verme, haberleşme” anlamlarına gelmektedir (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Enformasyon, Erişim Tarihi: 01.09.2018). Oysaki bilgi aynı sözlükte “İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Bilgi, Erişim Tarihi: 01.09.2018). Bu sebepten dolayı çalışmanın içeriği ile uyumlu olmasından dolayı enformasyon kelimesinin kullanılması tercih edilmiştir.

Enformasyon bilgi, veri, haber ve fikir kavramları ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin, bir harita bir bölgenin genel şeklinin ne olduğu hakkında fikir vermektedir. Bu fikir belirli bir bilginin özel olarak tasarlanmış halinin alıcıya ulaştığı nihai şeklidir. Enformasyon bilginin değişik bir aktarım ve kullanım biçimidir (Gammack vd., 2007: 1-2). Bu süreç içerisinde enformasyon elde edilen bilgilerin evrimleştiği bir olayı da tarif etmektedir. Enformasyonun alıcıya aktarmak istediği mesajın çerçevesi belirlidir. Bu açıdan değerlendirildiği takdirde enformasyon bilgidен ayrılmaktadır. Çünkü enformasyon mesaj aktarımında daha seçici davranmakta ve bilgi gibi genel kavramlar üzerine yoğunlaşmamaktadır. Gönderici var olan bilgiyi işlemde geçirip yorumlaya tabi tuttukten sonra alıcıya iletmektedir. Enformasyon, bu bakımdan, işlenmiş bilgidir. Enformasyonun akıl ile işlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ham bir bilgi kaynağından başka bir sonuç elde edilememektedir (Aktan ve Vural, 2005: 7-8).

Enformasyon kavramsal içeriği itibarıyla kurumsal bir kimliğe sahiptir. Çünkü enformasyon genel anlamda birey veya kurum tarafından değerlendirmeye alınan bir sorunun çözümüne odaklanmakta ve sorunlaştırılan konunun başlangıç noktasından bitiş aşamasına kadar olan sürecin yönetilmesi için kavramsal bir zemin hazırlamaktadır. Bu zemin genel olarak işlenmeye gereksinim duyan bilgilerden oluşmaktadır (Odabaş, 2005: 65).

Enformasyon anlamlı sonuçların üretilmesi için bulguların yorumlanmasını zorunlu bir hale getirmektedir. Enformasyonda mutlaka bir amaç bulunmaktadır. Enformasyon genel olarak elektronik ortamda paylaşılan verilerden oluşmaktadır. Enformasyonun yorumlama sürecine sahip olmasından dolayı olaylara, yaşantılara ve nesnel varlıklara farklı bir açıdan bakabilmek için imkân yaratmaktadır (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 353).

Elde edilen bulguların yorumlanarak enformasyon haline dönüştürülmesinin ardından ilgili mesaj alıcıya (konu itibarıyla halka) ulaştırılması gerekmektedir. Bu gerekliliği çözümsel noktaya taşıyan anahtar kavram ise halkla ilişkilerdir.

Halkla ilişkiler herhangi bir konu hakkında halkla iletişim kurma sürecinin kavramsal adıdır. Bu süreç içerisinde kurum hem iç hem de dış alıcılar (halk) ile iletişim halinde olmaktadır. Halkla ilişkiler kavramına yönetim fonksiyonları içerisinde yer vermek yanlış olmayacaktır. Çünkü halkla ilişkiler kurum ve halk arasında kurulan karşılıklı iletişim sürecinde ölçülebilen, planlanan ve sürdürülebilen çabaların bütünüdür (Kitchen, 2006: 2-7). Bu çabalar aşağıdaki yeterlilikleri zorunlu hale getirmektedir (Baines vd., 2004: 5):

- İletişim kurmak,
- Örgütlenme veya organize etmek,
- İnsanlarla iyi anlaşmak (insanları yönetebilmek),
- Kişisel bütünlük,
- Hayal gücü (düşünebilme yeteneği),
- Öğrenmeye isteklilik.

Halkla ilişkiler süreci sonucunda elde edilmesi beklenen değer toplum içerisinde bir anlayış veya fikir birliği yaratabilmektir. Halkla ilişkiler bir bakıma reklam yapmaktan farksızdır. Çünkü reklam toplum içerisinde bir farkındalık yaratmak, bilinirliğini arttırmak, propaganda yapmak ve

tarafıtar toplamak için yapılmaktadır. Halkla ilişkiler de amaçsal olarak benzer faaliyetleri içermektedir. Halkla ilişkiler süreci hem halka iletimlerde bulunmak hem de halktan geri bildirimleri toplamak üzere çift taraflı işlemektedir (Baines vd., 2004: 6-7).

Halkla ilişkiler süreci üç temel unsuru içermektedir. Birincisi, ortaya çıkan ihtiyaçların niteliğini yorumlayarak ileri bir aşamadaki çözümsel önerilere zemin hazırlamaktır. Bunu yaparken halkın görüş, fikir, beklenti ve konu hakkında aldıkları tavır dikkate alınmaktadır. İkincisi, bu ihtiyaçlardan, beklentilerden, tavırlardan ve görüşlerden anlamlı bir sonuç elde edebilmek için bu unsurların halk, toplumsal gruplar ve organizasyonlar arasında iletişime açılması gerekmektedir. Üçüncüsü ise iletişim sürecinden oluşan halkla ilişkiler halkın ihtiyaçlarını, bakış açısını ve gösterdikleri tepkileri değiştirebilmek için yönetilmelidir. Farklı bir ifade ile bu unsurları halkla ilişkiler süreci yönetmelidir (Lubbe, 2000: 41).

Halkla ilişkiler faaliyetleri sürdürülürken girişilen çabaların önemli bir kısmı karşıdaki bireyi veya topluluğu etkileyerek bir “düşünce veya inancı” benimsetme üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu etkileme ve benimsetme işi “propaganda” olarak adlandırılmaktadır (Cunningham, 2002: 11; Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Propaganda, Erişim Tarihi: 05.09.2018). Propaganda alışık olunmayan bir kavram değildir. Çünkü özellikle medyada sıklıkla karşılaşılan bir kavramdır. Propaganda, gazeteciler ve yorumcular tarafından siyasal bir süreci etkilemek, siyasal açıklamaları yorumlamak, hükümet faaliyetlerini değerlendirmek, küresel niteliği bulunan olayları incelemek için kullanılan siyasal bir iletişim aracıdır (Cunningham, 2002: 11).

2. SİYASAL İLETİŞİM VE ORDU

Siyasal iletişimin klasik tanımı yapılırken genel olarak bilgi/haber kaynağına ve bu kaynakları harekete geçiren nedenler üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu eksen üzerinde hareket edilmesi sonucunda siyasal iletişimin ana kaynağının yalnızca siyasi arena ve varmak istediği hedefin ise siyasal amaçlar olduğu yönünde yanlış bir algı ortaya çıkmaktadır. Oysaki yapılması gereken tanım bundan daha fazla derinlik içermektedir. Bir ülkede siyasal iletişime atfedilmesi gereken anlam medyaya verilen değer üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda siyasal iletişimin tanımlanabilmesi için üç önemli başlık gerekmektedir. Bu başlıklardan bazıları siyasal ve devlet sınırları dışına çıkabilmekte ve kendilerine özgür bir alan yaratabilmektedirler. Birincisi devletin kendisidir. Devlet siyasal organlar ile halk arasında iletişim aracı görevini üstlenmektedir. İkincisi siyasal sürece dışarıdan müdahale etmeye ve süreci yönlendirmeye çalışan sivil toplum örgütleridir. Son başlık ise görsel, işitsel ve yazılı medyadır (Lilleker, 2006: 1). Siyasal iletişim, bir çalışma alanı olarak, bilgi döngüsünü üretme ve tüketme üzerine odaklanmaktadır (Savigny, 2017: 3). Bu noktada siyasal iletişimin genel bir tanımının verilmesi gerekmektedir. Aziz (2017: 3) siyasal iletişimi “Siyasal aktörlerin belli ideolojik amaçlarını, politikalarını belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak üzere çeşitli iletişim tür ve tekniklerini kullanmaları” şeklinde tanımlamaktadır.

Siyasetin varlığı iletişime dayanmaktadır. İletişim sahip olduğu bütün kanalları ile siyasetçiyi ve vatandaşı aynı ortamda buluşturabilmektir. Bu bağlamda düşünüldüğü takdirde siyasal iletişim siyaset sürecinin devam ettirilebilmesi için gerekli bir alanı oluşturmaktadır. Siyasal iletişim siyasal içerikli mesajların üretilmesini ve ilgili mesajların siyasetçilerin kendi aralarında ve nihai aşamada ise siyasetçi ile vatandaş arasında aktarılmasını tarif etmektedir. Siyasal iletişim yukarıdan aşağıya doğru hükümet ile vatandaş arasında, yatay olarak siyasetçiler arasında ve aşağıdan yukarıya doğru vatandaştan siyasal kurumlara olacak biçimde yönlendirilebilmektedir (Small vd., 2014: 4-5).

Siyasal iletişimin kaynağını doğrudan temsil yönteminin kullanılabilirdiği Antik Yunan'a kadar geri götürmek çabası içerisinde girmenin gereksizliği ortadadır. Bu sebepten dolayı siyasal iletişimin resmî bir biçimde kabul edildiği gerçek bir tarih vermek daha doğru bir yaklaşım biçimini oluşturacaktır. Bu bağlamda siyasal iletişimin, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Amerika Birleşik Devletleri'nde varlık kazanmış olduğu ifade edilebilmektedir. 1960'lı yıllarda ise siyasal iletişim kavramı Batı Avrupa'da incelenir bir hale gelmiştir (Özkan, 2007: 23).

Siyasal iletişimin etkileri yalnızca içeriğinde taşıdığı ve topluma verilmeye çalışılan mesaj ile sınırlı değil, aksine günlük gelişen olaylar ve tarihi gerçekler ile örülmüş siyasi çevrenin varlığı ile ilgilidir. Verilmeye çalışılan mesaj ne kadar yoğun ve kaliteli olursa olsun alıcının (vatandaşın) ilgi alanına girmesi ve mesajı almaya hazır olması gerekmektedir. Bunu başarabilmek için de siyasal iletişim yeteneğinin varlığı zorunludur (McNair, 2011: 29).

Siyasal süreç, seçkin sınıf siyaseti ve toplum siyaseti olmak üzere iki etken unsur tarafından yönlendirilmektedir. Seçkin sınıf siyaseti, siyasal süreci oluşturmaya yönelik bir faaliyettir. Toplumsal siyaset ise, genel olarak, seçkin sınıf tarafından oluşturulan siyasete toplumu razı etmek üzerine kurgulanmaktadır. Toplumsal siyaset halkı siyasete katılım açısından pasif bir konuma geriletmektedir. Bu süreç içerisinde halk yönlendirilen ve dikkati farklı bir yöne çekilen bir ortamda bulunmaktadır (Louw, 2010: 16).

Medya sahip olduğu yayılcılık yeteneği ve yönlendirme gücü ile gelecek bir zaman diliminde yaşanabilecek olası bir olayın ana kurgusunu yapabilmekte ve bu amaç doğrultusunda kendi kurgusunu savunabilecek grupları destekleyebilmektedir. Ancak medyanın kendi gelecek senaryolarına uygun biçimde taraftar bulamadığı veya iktidarın not defteri ile kendi not defteri arasında farklılıkların bulunduğu durum(lar)da yapay gündemler oluşturarak hem toplumsal hareketliliği kendi istediği yöne

doğru evrimleştirmeye çalışmakta hem de iktidarın not defterindeki karalamaları kendi istediği düzenli yazılar ile değiştirmeye çalışmaktadır (Kamanlıoğlu ve Göztaş, 2010: 88).

Siyasal süreç içerisinde tartışmaya açılacak konular, genel anlamda, medyanın günlük tartışma başlıklarından etkilenebilmektedirler. Medyanın gündeme taşıdığı konu başlıkları siyasal süreç için ilgi çekici veya tetikleyici bir etken olmaktadır. Çünkü medyanın iletileri toplumsal hafızada kendisine yer etmekte ve vatandaşların zihinlerinde her ileti yeniden yorumlanarak ayrı birer başlık açmaktadır. Toplumun yeniden modernize edilmesi aşamasında ise medyanın yönlendirmesi siyasi liderlerin algılarında bir takım değişikliklere sebep olabilmektedir (Kamanlıoğlu ve Göztaş, 2010: 52).

Algıda değişkenliğin var olduğu bir düzlem üzerinde siyasal sürecin diğer yönlendirici oyuncusundan (Aziz, 2017: 25) da söz etmek hem konu bütünlüğünün sağlanması hem de siyasal iletişim sürecinin yönlendirici unsurlarının ana kurgusunun tamamlanması için gereklidir.

Ordu, “Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü”ne verilen isimdir (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Ordu, Erişim Tarihi: 05.06.2018). Ancak ordu, özellikle gelişme gösterememiş ülkelerde, teknolojik yeniliklere, modern bir örgütlenmeye ve düzenli bir yönetim biçimine geçiş yapılabilmesi için kendisinden faydalanılan önemli bir taşıyıcı kolon görevini üstlenmektedir (Kışlalı, 2011: 320). Bu durum da ordunun gerçekte bir kalkınma aracı niteliğine vurgu yapmaktadır.

Heywood (2007: 534) konuya farklı bir açıdan yaklaşmakta ve orduyu belirli niteliklere sahip siyasal bir kurum olarak nitelemektedir. Bu içerik kapsamında değerlendirildiği takdirde orduyu diğer siyasal kurumlardan ayıran nitelikler dört ayrı başlık altında toplanabilmektedir. Birincisi, ordu, silahlı bir savunma yapılanması olmasından dolayı, uluslararası alanda diğer ordulara karşı kuvvet uygulama yeterliliğine sahiptir. İkincisi, ordunun kendisine özgü ayrı bir disiplin anlayışı ve kurumsallaşma gelenekleri mevcuttur. Bu farklı yapılanma türü orduyu diğer sivil kurumlardan

ayırmaktadır. Üçüncüsü, ordu personeli, görevlerinin koşulları ve nitelikleri dolayısıyla, her an harekete ve olası olumsuzluklar ile yüzleşmeye hazır bir psikoloji içerisindedir. Dördüncüsü ve son niteliği ise ordunun devletin içten ve dıştan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı savunucusu kimliği ile açıklanabilmektedir. Bu sebepten dolayı ordunun siyasetin içerisinde ve hatta üzerinde konumlandığı yönünde farklı görüşlere yer verilebilmektedir (Heywood, 2007: 534-535).

Osmanlı Devleti'nde ve Cumhuriyet yönetiminde ordunun siyasal bir unsur, oyuncu veya aktör olarak varlık kazandığı genel olarak kabul gören bir görüştür (Çitçi, 2006: 19-20). Konuyu bu açıdan genelleştirmek gerekirse bir ülkenin milli savunma gücünün veya ordusunun siyasal iletişimin önemli bir yönlendiricisi konumunda bulunduğu ifade edilebilmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiği takdirde ordu ülkedeki önemli "siyasal aktör"lerden biri olarak kabul edilebilmektedir (Aziz, 2017: 25).

3. SORUN YÖNETİMİ

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü'nde sorun, "Araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum, mesele, problem" ve "Çözümü, yaratıcı düşünmeyi gerektiren önemli ve güç durum" olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Sorun, Erişim Tarihi: 05.06.2018). 1970'lerde ortaya atılan sorun yönetimi kavramı ise bir kuruluşu ve hedef kitesini gelecekte etkilemesi muhtemel problemlerin önceden algılanması ve bu bağlamda önleyici tedbirler oluşturulması için kullanılan yönetim fonksiyonunu ifade etmektedir. Sorun yönetiminin proaktif bir süreç olduğunu da vurgulamak gerekir (Okay ve Okay, 2016: 370-372).

Kuruluşlar, sorunları değerlendirirken öncelikle ne ölçüde önemli olduğunu ve kendilerine olan potansiyel etkilerini belirlemelidirler. Birçok sorunun ortaya çıkma ihtimali mevcuttur fakat kuruluşların kendilerini en

fazla etkileme ihtimali olan sorunlara öncelik vermeleri gerekmektedir. Muhtemel sorunların doğru ve eksiksiz bir şekilde tespit edilmesi, kuruluşun uygulayacağı en mantıklı yol haritasının tespitini ve sonunda başarılı bir sonuç elde etme ihtimalini arttıracaktır (Çakmak Karapınar ve Öcal, 2017: 105).

Sorun yönetimi ve kriz yönetimi birbirleri ile sık sık karıştırılmalarına rağmen, aynı kavramlar değildirler ve birbirlerinin yerine kullanılmaları hata olarak değerlendirilebilmektedir. Sorun yönetiminin, kriz yönetiminden en önemli farkı olayın ortaya çıkış süreci ile ilgilidir. Sorun yönetimi olay meydana gelmeden öncesi ile ilgilenmektedir. Bir diğer ifade ile sorun yönetimi olay meydana gelmeden önce olası olumsuzlukları önceden öngörerek konuyu değerlendirme sürecini içermektedir. Böylece sorun yönetimi olay meydana gelmeden teşhisi koyup önlem alabilme imkânı sunmaktadır. Sorun yönetiminin temel hedefinde içinde bulunulan zaman diliminde kayda değer mesele olarak görünmeyen ancak ilerleyen zamanda potansiyel bir probleme dönüşebilecek bir olayı teşhis etmek için geleceğe dönük faaliyetlerde bulunma çabası yer almaktadır (Sohodol Bir, 2006: 21). Sorun yönetiminin başarılı bir şekilde uygulanması için sadece dış çevreyi izlemek yeterli olmayabilir, aynı özen ile hem iç hem de dış çevre izlenmelidir. Özellikle sorun yönetiminde başarı sağlanması için medyanın doğru yönetilmesi büyük önem taşır. Olayın krize dönüşmeden önlenmesi sorun yönetiminin temel felsefesidir (Bulduklu ve Yazar, 2018: 130).

Sorun yönetimi, başlıca faydalarının yanı sıra, kuruluşlara çevrenin gerçek beklentilerini anlama, değişimlere karşı duyarlı ve hazır olma gibi üstünlükler sağlamaktadır. Aynı zamanda sorun yönetimi sayesinde olay meydana geldikten sonra tepkisel bir tutum içerisinde olmak yerine, kuruluşun, kendisini, meydana gelebilecek her türlü olaya göre yeniden konumlandırması için bir fırsat yaratılmış olmaktadır (Sohodol Bir, 2006: 22). Bu durum kuruluşların manevra sahasının genişletilmesi şeklinde de yorumlanabilmektedir.

Birer halka ilişkiler uzmanı olan W.Howard Chase ve Barrie L.Jones sorun yönetimi alanında çalışmış ilk uygulayıcılar arasında yer almaktadırlar. Sorun yönetimi süreci ile ilgili W.Howard Chase ve Barrie L.Jones tarafından 5 aşamalı bir model geliştirilmiştir. Modele göre kuruluşlar, pasif bir konumda kalmak yerine kendi söylemlerini geliştirebilmelidirler. Modelin 5 aşaması şu şekilde sıralanabilmektedir (Wilcox, Cameron & Reber, 2015: 288; Özel ve Sert, 2014: 97-98):

- **Sorunun Belirlenmesi:** Gündemde yer alan tartışmaların izlenmesi ve sorunların belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada kuruluşlar hangi konunun güncel bir biçimde tartışıldığını öğrenebilmek için farklı ve yaygın basın yayın organlarının haberlerini takip etmekte, internet iletişim kanallarını kontrol etmekte, sivil toplum eylemcilerinin köşe yazılarını veya blogları incelemektedirler.

- **Sorunun Analizi:** Belirlenen sorunun kuruluşa zarar verme potansiyelinin incelenme aşamasıdır. Bu aşamada belirlenen sorunun kuruluşa yapacağı etkiler ve olası bir zaman diliminde geçerli olabilecek tehditler analiz edilmektedir. Bu süreç içerisinde kuruluşlar ilgili sorundan kaynaklanabilecek olumsuzluklar açısından tehdit altında olup olmadıklarına karar vermektedirler.

- **Sorunun Strateji Seçenekleri:** Kuruluşun karşılaştığı sorunla ilgili hareket planının ve stratejik adımların belirlendiği aşamadır. Bir kuruluşun analiz süreci sonucunda tehlike altında olduğuna karar vermesi durumunda atılacak adımlar ve alınacak tedbirler bu aşamada belirlenmektedir. Sorunun çözümü için girişilecek her eylem artı ve eksileri ile detaylandırılmakta ve bir eylem planına karar verilmektedir.

- **Sorunun Eylem Planı:** Belirlenen stratejiyi uygulamaya sokma, hedef kitle ve diğer etkili gruplarla iletişim kurma aşamasıdır.

• **Sorun Yönetiminin Değerlendirme Sonuçları:** Bu aşamada kuruluşun ilk 4 aşamadaki yaklaşımları değerlendirilmektedir. Sorunun krize dönüşmeden engellenmesi izlenen yolun başarılı olduğunun göstergesidir. Bir kuruluş çözülmesi bir sorun ile karşılaştığında, sorun ile mücadelesindeki en büyük başarı göstergesi veya ölçütü ilgili sorun ile medyada yer almamak veya adının sorun ile medyada anılmamasıdır. Böyle bir sonucun varlığında, kuruluş sorun yönetimini başarılı bir biçimde tamamlamış olmaktadır.

4. ZEYTİN DALI HAREKÂTI

Zeytin Dalı Harekâtı, Türkiye'nin güney kesiminde konumlanan, bölgede huzursuzluk, terör ve anarşi yaratan terör örgütlerinin (PKK/KCK/PYD-YPG) temizlenmesi ve hem bölge insanının hem de Türk sınırlarının güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla TSK tarafından 20 Ocak 2018 tarihinde başlatılan askerî operasyona verilen isimdir. Zeytin Dalı Harekâtı, uluslararası hukukun hükümleri ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) terör ile mücadele edilmesi konusunda 2005 tarihli 1624, 2014 tarihli 2170, 2014 tarihli 2178 sayılı kararları ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesi'nde yer alan "Meşru Müdafaa Hakkı"nın kullanılması hükümleri kapsamında ve Suriye'nin toprak bütünlüğüne zarar vermeyecek bir biçimde ve özenle yerine getirilmiştir (Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2018: 2).

Afrin Operasyonu, Suriye'nin kuzeyini kontrolünde bulunduran PYD ve YPG başta olmak üzere bölgede yapılanmaya çalışan bütün terör örgütlerinin Türkiye'ye ve bölge halkına karşı giriştikleri terör eylemlerine son verebilmek için TSK tarafından Afrin Bölgesi'nde yürütülen askerî bir harekâttir. Afrin Operasyonu, Zeytin Dalı Harekâtı içerisinde gerçekleştirilen askerî bir hedef vurma ve yok etme operasyonudur. Dolayısıyla Türkiye'nin Suriye'nin kuzeybatısında terör örgütlerine karşı başlattığı mücadelenin çatı adı Zeytin Dalı Harekâtı, bu harekât içerisinde gerçekleştirilen ve terör unsurlarına karşı nokta atışının yapıldığı operasyonun adı ise Afrin Operasyonu'dur. Afrin Operasyonu yalnızca

Afrin kenti ile sınırlı askerî bir müdahalenin adıdır. Afrin, Suriye Kürtleri'nin yoğun bir biçimde yaşadığı bir coğrafyadır. 2012 yılında Suriye Ordusu'nun çekilmesi sonucunda bu coğrafyada terör örgütleri yapılanmaya başlamıştır (5 Soruda Türkiye'nin Afrin'e Yönelik Zeytin Dalı Harekâtı, Erişim Tarihi: 29.03.2018). Bu bağlamda çalışma içerisinde Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanabilmesi için başlatılan askerî müdahalenin adı olan Zeytin Dalı Harekâtı ile bu harekât içerisinde terör örgütlerinin yoğun bir biçimde konumlandığı Afrin kentinde gerçekleştirilen özel operasyonun adı olan Afrin Operasyonu bir bütün olarak değerlendirilmiştir.

Afrin'e yönelik operasyonun sinyallerini Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 13 Ocak 2018 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (Ak Parti) Elazığ İl Kongresi'nde vermiştir (5 Soruda Türkiye'nin Afrin'e Yönelik Zeytin Dalı Harekâtı, Erişim Tarihi: 29.03.2018).

PKK uzantılı YPG terör örgütünün Afrin'i terör merkez üssü haline getirmesi ile bölgede huzurun kalmaması ve terör örgütlerinin ortak çabası ve güdümü altında Afrin merkezli bir devletin kurulmaması için bölgeye askerî müdahalenin yapılması önemli bir zorunluluğu gündeme getirmiştir (Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye'yi Afrin'de ne bekliyor?, Erişim Tarihi: 30.03.2018).

Türkiye'nin, yukarıda sayılan mevzuat çerçevesinde, meşru müdafaasını sağlamak hakkının gündeme gelmesinde PKK, KCK ve PYD-YPG terör örgütleri tarafından Afrin Bölgesi'nden son bir yıl içerisinde yaklaşık 700 terör saldırısının gerçekleştirilmiş olması tetikleyici etken unsur olmuştur (Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2018: 2).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sosyal medya üzerinden yapmış olduğu paylaşım ile Türkiye'nin, Suriye'nin topraklarını ele geçirmek gibi bir amaç taşımadığını, aksine temel amacın Afrin Bölgesi'nden Türkiye'ye yapılan terör saldırılarına karşı mücadele içerisine girmek olduğu belirtilmiştir. Erdoğan bu düşüncelerini şu sözleri ile gündeme taşımıştır: "Türkiye'nin hiç kimsenin bir karış toprağında gözü

yoktur.” Erdoğan sözlerini şu şekilde açıklığa kavuşturmuştur (Cumhurbaşkanı Erdoğan, Zeytin Dalı Harekâtı’na İlişkin Twitter Hesabından Paylaşımında Bulundu, Erişim Tarihi: 29.03.2018):

“Bu operasyonlardaki temel amacımız, milli güvenliğimizin yanında Suriye'nin toprak bütünlüğüyle, Suriye halkının can ve mal emniyetine de katkıda bulunmaktır. İdlib'de ve Afrin'de de huzur ve güven iklimi tesis edildiğinde, yüzbinlerce Suriyeli kardeşimiz kendi yurtlarında, kendi evlerinde hayatlarını sürdürme imkânına kavuşacaklar. Bölge, Türkiye için bir terör tehdidi olmaktan çıkana kadar, insanların huzur içinde yaşayabilecekleri bir yer haline gelene kadar operasyonlarımız sürecektir. Türkiye bu konuda kimseden icazet almak durumunda değildir.”

5. AFRİN OPERASYONU’NUN SONUÇLARI

26 Mart 2018 tarihinde belirlenen hedeflerin başarılı bir biçimde gerçekleştirilmesi ile birlikte toplamda 65 gün süren Zeytin Dalı Harekâtı sonlandırılmıştır. Bu harekât ile birlikte terör örgütlerinin konumlandığı yerleşim yerleri terör unsurlarından temizlenmiş ve Türkiye'nin güneyinde güvenli bir alan oluşturulmuştur (Arşivden Notlar: Türkiye'nin Ortadoğu'ya Düzenlediği Sınır Ötesi Operasyonlar, Erişim Tarihi: 30.03.2018).

Afrin Operasyonu süresince, TSK, masum insanların ve çevrenin zarar görmemesi için gerekli özeni göstermiş, dinî, kültürel, tarihî ve arkeolojik yapıların korunmasına dikkat etmiştir. Operasyonun başlangıcından bitimine kadar geçen süre içerisinde Kara ve Hava Kuvvetleri uluslararası hukuk ve anlaşmalar tarafından yasaklanmış hiçbir savaş gereci kullanmamışlardır. Bununla birlikte, mevcut durumda, yasaklı hiçbir savaş gereci TSK'nın envanterinde bulunmamaktadır. Operasyon sonucunda toplamda 3733 terörist etkisiz hale getirilmiştir. Terör örgütleri ile girilen sıcak çatışmalar sonucunda 49 asker şehit olmuş ve 228 asker yaralanmıştır. Yaralanan 228 askerden 157'sinin tedavileri tamamlanmış ve görevlerine dönmeleri sağlanmıştır. Geriye kalan 71 askerın tedavilerinin zaman içerisinde tamamlanacağı belirtilmiştir (Türk Silahlı Kuvvetleri Basın Bilgi Notu (17-23 Mart 2018), Erişim Tarihi: 30.03.2018).

6. AFRİN OPERASYONU SÜRESİNCE TSK'NIN SOSYAL MEDYA PAYLAŞIMLARI

Bu bölümde TSK'nın Afrin Operasyonu süresince sosyal medya (Twitter) hesabı (@TSKGnkur) üzerinden yaptığı İHA görüntülerini içeren paylaşımlar incelenmiştir. Bu amaçla TSK'nın sosyal medya (Twitter) hesabı incelenmiş ve paylaşımların TSK'ya karşı başlatılan karalama çabalarına karşı birer cevap olabilecek nitelikte olanları analizi edilmeye çalışılmıştır. Böyle bir uğraş içerisine girilmesindeki temel amaç, Afrin Operasyonu'nun, özellikle terör örgütleri ve terör örgütlerini destekleyen çevrelerce, temel hedeflerinden saptırılarak, operasyonu bir işgal ve zulüm saldırısı gibi gösterilmeye çalışılmasına karşı TSK'nın sorun yönetimi bağlamında başarılı bir şekilde halka ilişkiler faaliyetlerini yürüttüğü öngörüsüdür. Bu amaçla, aşağıda, TSK'nın sosyal medya (Twitter) üzerinden gerçekleştirdiği paylaşımlara yer verilmiştir (@TSKGnkur, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 1.Cinderes'te Teröristlerin Etkisiz Hale Getirilmesi (@TSKGnkur, 13.02.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 1’de TSK’nın hedef olarak belirlediği teröristlerin vurulma ve öncesinde de takip anları yer almaktadır. Bu görsel ile birlikte TSK’nın temel hedefinde yalnızca Afrin bölgesinde terör eylemleri içerisine giren unsurların yer aldığı ve bu unsurların vurulma anında çevrede sivillerin bulunmadığı ispatlanmaktadır.

Resim 2. Teröristlere Silah ve Mühimmat Taşıyan Konvoyun Vurulması (@TSKGnkur, 23.02.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 2’de Afrin’e silah ve benzeri unsurları taşıyan terör örgütüne ait araç konvoyuna yönelik operasyonun görseli yer almaktadır. Bu görsel ile birlikte teröristlerin Afrin’e silah taşıdıkları ispatlanmış olmaktadır.

Resim 3. Teröristlerin Sivil Halka Uyguladığı Engeller (@TSKGnkur, 12.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 3’de Afrin’i araçlarıyla konvoy halinde terk etmeye çalışan sivil halkın teröristler tarafından yollarının kesilerek engellenmesinin görseli yer almaktadır. Bu görsel üzerinden sivil halkın terör gruplarının baskılarına ve engellerine maruz kaldıkları görülmektedir. Dolayısıyla yapılan karalayıcı propagandanın vermek istediği mesajın aksine sivil halka TSK’nın değil, bölgede konumlanan ve TSK’nın temizlemeye çalıştığı terör unsurlarının zarar verdiği gözler önüne serilmektedir.

Resim 4. Sivil Halka Geçit Vermeyen Terörist Engellerinin Ortadan Kaldırılması (@TSKGnkur, 15.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 4’de Afrin’den kaçmak isteyen sivil halkın kaçışlarını engellemek isteyen terör örgütlerinin çıkış yoluna yerleştirdikleri ağır iş makinesinin TSK tarafından vurulma anı yer almaktadır. TSK’nın bu noktadaki temel amacı terör örgütlerinden kaçan sivil halkın kaçış yolunu açmak ve güvenli bölgelere ulaşmasını sağlamaktır. Çünkü Afrin’den çıkmaya çalışan sivil halkın önlerine konulan engelleri kendi çabaları ile aşmaları oldukça zordur. Resim 5’de sivil halkın ilgili zorlukları kazma ve kürek gibi ilkel aletlerle aşmaya çalıştıkları gösterilmiştir. Bu sebepten dolayı TSK terör ile mücadele ederken, aynı zamanda sivil halkın terörden zarar görmemesi, güvenli bölgelere ulaşması ve önlerine yerleştirilen engellerin kaldırılması için de çaba sarf etmektedir.

Resim 5. Sivillerin Teröristlerden Kaçma Çabaları (@TSKGnkur, 16.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 6. Afrin Hastanesi'nin 17 Mart 2018 Tarihindeki Sağlam Durumu (@TSKGnkur, 17.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018)

Resim 7. Afrin Hastanesi'nin Fotoğrafları (@TSKGnkur, 17.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 6 ve 7'de PKK/KCK/PYD-YPG ve DEAŞ terör örgütlerinin TSK'nın askerî operasyonuna engel olmak, kendilerine hareket alanı kazanmak, yerel ve uluslararası alanda destekçi bulmak için operasyonların sivil halka ve hastane gibi hayati önemi bulunan noktalara yönelik olduğunu iddia eden karalayıcı propaganlarına cevap olarak 17 Mart 2018 tarihinden önce vurulduğu öne sürülen hastanenin İHA'lardan alınan fotoğraf ve video görüntüleri ile 17 Mart 2018 tarihindeki sağlam yapısı gözler önüne serilmiş ve ilgili görüntüler ile TSK'nın hastaneye yönelik bir operasyonunun olmadığı ispatlanmıştır.

Resim 8. Afrin Şehir Merkezinde Teröristlerin Faaliyetleri
(@TSKGnkur, 17.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 8’de Afrin şehir merkezinde teröristler tarafından olası amaçlar dâhilinde sayılabilecek olan mala zarar vermek, şehir merkezini enkaza çevirmek, yıkıntılar ile şehrin genel görüntüsünü bozarak korku ortamı yaratmak, sivil halkın kullanabileceği olanakları ortadan kaldırmak için araçları yakmasının görseline yer verilmiştir. Bu görsel ile birlikte bir kez daha teröristlerin sivil halkı ve sivil unsurları hedef aldığı ispatlanmış durumdadır. Sonuç olarak İHA görüntüleri ile de ispatlandığı üzere Afrin kentinde yaşayan sivil halk terör örgütleri tarafından hedef alınmıştır. Yapılmaya çalışılan karalayıcı propagandanın gerçekleri (sivillerin öldürülmesi, sivillerin kaçış yollarının kapatılması, sivil unsurlara zarar verilmesi) TSK tarafından değil, terör unsurları tarafından yapılmış olduğu görülmektedir.

7. RUS VE AMERİKAN SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN SOSYAL MEDYA HESAPLARINA KISA BİR BAKIŞ

Bu bölümde daha önceden iletişim ve halkla ilişkiler kavramlarının anlatımında çizilen genel çerçeve kapsamında dünyada Türk Silahlı Kuvvetleri'nin operasyon gücü ile kıyaslandığında aynı bölgede görev yapan ve hatta aynı coğrafyada operasyon geçmişi bulunan Rus ve Amerikan Silahlı Kuvvetleri'nin sosyal medya (Twitter) hesaplarını sorun yönetimi bağlamında nasıl kullandıkları incelenecektir.

Amerikan Silahlı Kuvvetleri (ASK) (@USArmy) adlı sosyal medya (Twitter) hesabı üzerinden paylaşımlarda bulunmaktadır. İlgili hesap incelendiği takdirde ASK'nin aktif operasyonlar yürütmesine rağmen, sorun yönetimi bağlamında TSK kadar etkin bir halkla ilişkiler faaliyeti yürütmediği kanaatine varılmıştır. Yapılan paylaşımlar genel olarak askerlerin sıradan günlük askerî hayatları ve bireysel hikâyeleri ve silahlı kuvvetlerin tanıtım faaliyetleri üzerine yoğunlaşmıştır.

21 Ağustos 2018 tarihinde 14 Temmuz 2018 tarihine ait olan ve bir Amerikan askerinin Suriye'nin Menbiç kentinde devriye görevi sırasında Suriyeli çocuklara şeker dağıttığının görüntüsü paylaşılmıştır (@USArmy, 14 Temmuz 2018, Erişim Tarihi: 01.09.2018).

18 Temmuz 2018 tarihinde yapılan paylaşımda "Irak ve ABD silahları DAEŞ'e çelik yağmur getirdi" sözlerine yer verilmiştir (@USArmy, 18 Temmuz 2018, Erişim Tarihi: 01.09.2018).

Rusya Federasyon Silahlı Kuvvetleri (RFSK) ise Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı'nın (@mod_russia) adlı sosyal medya (Twitter) hesabı üzerinden paylaşımlarda bulunmaktadır.

Bu paylaşımlarda özellikle farklı tarihlerde Suriye hakkında yapılan kısa toplantıların (briefing) haberlerine yer verilmiştir. Bununla birlikte yapılan paylaşımlar genel olarak RFSK'nin devir teslim törenleri, silah, teçhizat ve askerî araç tanıtımı, törenler ve farklı konularda gerçekleştirilen basın toplantıları üzerine yoğunlaşmıştır.

Her iki silahlı kuvvetin de yürüttükleri operasyonlar hakkında proaktif bir tutum ile bilgi vermek yerine güncel olayların takibi, sıradan bilgilerin paylaşımı ve kendi ordu mensuplarının kısa hikâyelerinin anlatıldığı paylaşımlarda bulunduğu görülmüştür. Bununla birlikte ASK'nin ve RFSK'nin aktif operasyonlarda kullanılan İHA görüntülerini siyasal iletişim aracı olarak kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Sonuç itibarıyla aynı bölgede aktif operasyonlar yürüten ve benzer tecrübeleri bulunan Rus ve Amerikan Silahlı Kuvvetleri'nin yürüttüğü faaliyetlere kıyasla TSK'nın halkla ilişkiler faaliyetlerinin öncü bir nitelik taşıdığı ifade edilebilmektedir.

8. TSK'NIN SORUN YÖNETİMİ

Bu bölümde TSK'nın Zeytin Dalı Harekâtı süresince sosyal medya (Twitter) üzerinden yaptığı İHA görüntülerini içeren paylaşımların W.Howard Chase ve Barrie L. Jones tarafından ortaya atılan Sorun Yönetimi Modeli'ne göre incelenmesine yer verilecektir.

- **Sorunun Belirlenmesi:** Türkiye Cumhuriyeti uzun yıllardır terör sorunu ile karşı karşıyadır. Yıllarca devam eden bu süreç içerisinde TSK'nın özellikle terörle mücadele ve askerî operasyon düzenleme konusunda önemli oranda bilgi ve tecrübe edindiği bir gerçektir. TSK'nın edindiği bu bilgi ve tecrübelerin sadece askerî alanda kalmadığı Zeytin Dalı Harekâtı'nda bir kez daha ortaya çıkmıştır. Teröristlerin sürekli olarak yalan haber yayma çabaları ve sivilleri kendilerine kalkan yapmaları artık TSK tarafından yeterince tecrübe edilmiştir. TSK ise bu noktada Afrin Operasyonu'nda sadece sahadaki faaliyetleri yürütmekle yetinmemiş, aynı zamanda teröristler ve destekçileri tarafından yapılan kara propagandaya karşı da mücadele vermek durumunda kalmıştır. Farklı bir ifade ile TSK askerî operasyonlar yaparak terör ile mücadele ederken aynı zamanda da siyasal anlamda karalayıcı propagandaya karşı da faaliyetler yürütme

zorunluluğu içerisine girmiştir. Bu durum da TSK'yı hem askerî hem de iletişim konusunda çalışmak zorunda bırakmıştır. Bu askerî mücadele ve yürütülen iletişim faaliyetleri değerlendirmeye alınan konunun ruhunu oluşturmaktadır.

Örneğin, *The Independent* gazetesinin 16 Mart 2018 tarihli sayısında “Türk askerî kuvvetleri Kuzey Suriye’de konumlanan Kürt kontrolündeki Afrin bölgesinde 18 sivil öldürdü” haberi yer almıştır. İlgili gazete bu haberi bölgede bulunan Kürt silahlı birliklerine dayandırmıştır (The Independent, Erişim Tarihi: 31.08.2018).

Bir diğer örnek ise TSK'nın Afrin’de yer alan bir hastaneyi vurarak sivillerin ölümüne sebep olması (yalan) haberidir. Çeşitli haber kaynaklarına göre “Türk hava saldırısı sonucunda Suriye’nin Afrin bölgesindeki bir hastane vuruldu” (TOLO News, Erişim Tarihi: 31.08.2018), “Türk hava saldırısında Suriye’deki Afrin’de bulunan bir hastane vuruldu ve 16 sivil öldürüldü” (Hindustantimes, Erişim Tarihi: 31.08.2018) ve “Türk hava saldırısı sonucunda Suriye’nin Afrin bölgesinde bir hastane vuruldu ve en az 9 ölü var” (The Indian EXPRESS, Erişim Tarihi: 31.08.2018) gibi somut delillerden uzak karalayıcı haberler yapılmıştır.

İlgili haber kaynağının isabetsiz ve karalayıcı haberine göre hastaneye yapılan Türk hava saldırısında iki hamile kadının da aralarında bulunduğu 16 sivil öldürülmüştür (TOLO News, Erişim Tarihi: 31.08.2018). Bu noktada ulaşılmaya çalışılan hedef bu gibi asılsız ve somut delillerden uzak haberlerin TSK'nın terörle mücadelesini amaçlı bir biçimde karalamak isteyen çevreler tarafından yapılması üzerine TSK'nın siyasal iletişim aracı olarak sosyal medya (Twitter) hesabını kullanmasının ve bu bağlamda olayın olası bir krize dönüşmesini engellemesinin içeriğini analiz etmektir.

• **Sorunun Analizi:** Terör unsurları ve destekçileri tarafından sürekli olarak yapılan, sivillerin katledildiği ve aslında kendilerinin saldırıya uğradığına yönelik söylemlerden oluşan kara propaganda özellikle Batı kökenli medya kuruluşlarında sık sık karşılık bulmaktadır. Bu tür haberlerin sürekli ve sistematik bir şekilde yayılması ise olmayan olayların bile bir süre

sonra olmuş gibi gösterilmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu durum bir bakıma insanların algıları ile oynamak anlamına gelmektedir. TSK'da bu durumun bilincinde olarak başta kendisine daha sonra da Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelebilecek iftiralara karşı önlem olarak etkin halkla ilişkiler faaliyetleri yürütmüştür.

TSK'nın askerî operasyon haricinde kendisini ve Türkiye Cumhuriyeti'ni savunmasına, yalan haberleri belgelerle çürütmesine, karalayıcı eylemlere karşı halkla ilişkiler yeteneğini etkin bir biçimde kullanmasına güzel bir örnek oluşturan Afrin Operasyonu paylaşımları çalışmada sorunlaştırılan konunun analizi için yeterli bir veri kaynağını oluşturmaktadır.

• **Sorunun Strateji Seçenekleri:** TSK, terör örgütünün iftiralarına sessiz kalmayarak olayların istenmeyen boyutlara evrilmesine engel olmuştur. Bu noktada TSK hızı ve aracısız olma özelliği ile ön plana çıkan sosyal medya (Twitter) aracını kullanmıştır. Sadece yazılı basın bültenlerinden faydalanmayan TSK bu noktada görsel ve işitsel kanıtları kendi sosyal medya hesaplarında kamuya sunmuştur. Yeri geldiğinde yabancı dilde de paylaşımlar yapan TSK'nın operasyon süresince proaktif bir tutum takındığı görülmektedir.

TSK, Afrin Operasyonu'nun öncesinde, sırasında ve sonrasında yalnızca askerî yönden değil, aynı zamanda psikolojik açıdan da kendisini hazırlamış, yurt içi terörle mücadele tecrübesini sınır dışı bir operasyonda kullanmış ve kendisine gelebilecek olası askerî ve psikolojik baskılara karşı tedbirlerini almıştır. Bu sonucu TSK'nın operasyon sürecindeki ve sonrasındaki duruşundan ve gerçekleştirdiği faaliyetlerden okumak mümkündür. TSK'nın kendisine ve giriştiği terörle mücadele eylemine karşı yürütülen karalayıcı propagandalara anlık ve belgelerle cevap vermesi stratejik bir yol izlediğinin kanıtı niteliğindedir.

• **Sorunun Eylem Programı:** Operasyonun başlaması ile birlikte TSK yapılan faaliyetler hakkında bilgileri şeffaflık çerçevesinde sık sık kamu ile paylaşmıştır. Bu noktada TSK'nın kendi faaliyetlerini anlatmasının yanında iç ve dış medya kuruluşlarını da izlediği, bu alanlarda yer alan haberleri takip ettiği anlaşılmaktadır. TSK sosyal medyada yaptığı paylaşımlar ile bölgede yürüttüğü faaliyetlerde sivillerin canına ve malına hiçbir şekilde zarar verilmediğini vurgulamıştır. Bunun yanı sıra hem bölgede yaşayan halkın mağduriyetini gözler önüne sermek hem de operasyonun meşruluğunu vurgulamak adına teröristlerin sivillere uyguladıkları engelleri de İHA görüntüleriyle tüm dünyaya iletmiştir. Ayrıca vurulan bazı hedeflerin İHA görüntülerinin yayınlanması da TSK'nın operasyon süresince hedef seçiminde ne kadar hassas davrandığının göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Yukarıda yer alan Resim 6 ve Resim 7 konu ile ilgili olarak en önemli paylaşımlar arasında yer almaktadırlar. Operasyon süresince yalan haberler yaymaya çalışan terör unsurlarının TSK'nın Afrin'deki hastaneyi vurduğuna yönelik iddiaları özellikle dış basında ve yabancı haber ajanslarında büyük yankı uyandırmıştır. Bu asılsız iddia karşısında sessiz kalmayan TSK ise ivedi bir şekilde iddiaları çürüten İHA görüntülerini yer ve zaman vererek video ve fotoğraf şeklinde yayınlamıştır. Paylaşımlarında sivillerin ve vurulduğu öne sürülen hastanenin hiç bir şekilde zarar görmediği bilgisini veren TSK aynı zamanda bu paylaşımları İngilizce olarak da tekrarlamıştır. TSK'nın bu tutumu ile olayın potansiyel bir krize dönüşmesi engellemiştir. Aynı zamanda operasyonların meşru bir çerçevede yapıldığı, hedeflerin sadece bölgedeki terör unsurları olduğu, terör unsurlarının yalan haberleri kasıt ile yaydığı da bu paylaşımlar sayesinde dünya kamuoyuna bir kez daha anlatılmıştır.

TSK'nın bu noktadaki tutumu akılcı ve stratejik bir yaklaşımı ortaya çıkartmaktadır. Paylaşımların hızlı bir biçimde yapılması ve her iddiaya bir cevap verilmesi TSK'nın profesyonel bir biçimde operasyona hem askerî hem de psikolojik olarak hazırlandığının göstergesidir. TSK operasyon süresince atacağı her adımı önceden planlamış, olası sorunları tespit etmiş

ve öngörülerini kapsamında meydana gelen her olumsuz duruma anlık müdahale ederek operasyonu başarılı bir biçimde tamamlamıştır. Afrin Operasyonu hem askerî hem de psikolojik bir mücadele olması ve TSK'nın bu süreci iyi bir biçimde yönetmiş olması açısından terörle mücadele literatürüne girebilecek bir arşiv niteliği kazanmıştır.

• **Sorun Yönetiminin Değerlendirilmesi:** TSK operasyon süresince yürüttüğü halkla ilişkiler faaliyetleriyle operasyonun meşruluğunu bütün dünyaya başarılı bir şekilde anlatmıştır. Bu noktada yapılan faaliyetler şeffaflıkla sergilenmiş, hassasiyetler sık sık dile getirilmiştir. Terör unsurlarının yalan haberler ile yerli ve yabancı yayın kuruluşlarını etkilemesine fırsat verilmemiş, asılsız iddialar kesin kanıtlarla çürütülmüştür. Araştırmamız kapsamında sadece İHA görüntüleri ele alınmaya çalışıldığından TSK'nın sosyal medya üzerinden yaptığı yazılı, sesli ve görsel diğer paylaşımlara değinilmemiştir. Ancak araştırmamız dışında kalsa da halkla ilişkiler faaliyetleri açısından diğer paylaşımların da büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu noktada birkaç konuda saptama yapmak gerekirse operasyon süresince yapılan paylaşımlar ile TSK'nın şu sonuçları elde ettiği ifade edilebilmektedir:

- TSK sorun yönetimi bağlamında başarılı bir halkla ilişkiler faaliyeti yürütmüştür.
- TSK krize sebep olabilecek iftiralara karşı etkin savunma yapmıştır.
- TSK kendisini ve operasyonun içeriğini hem iç hem de dış kamuoyuna başarılı bir şekilde anlatmıştır.
- TSK olası bir gelecekte Türkiye Cumhuriyeti'nin çeşitli asılsız iddialarla karşı karşıya kalmasına ve sorun yaşamasına engel olmuştur.
- TSK terör ve terör unsurları ile yalnızca askerî açıdan mücadele edilemeyeceğini ve bunun halkla ilişkiler ayağının olduğunu somut bir biçimde göstermiştir.

- TSK'nın sosyal medya (Twitter) hesabı üzerinden uygulamaya geçirdiği sorun yönetimi faaliyetinin aynı sorunlar ile olası bir biçimde gelecekte karşılaşılabilecek diğer devletlerin silahlı kuvvetleri için örnek alınabilecek bir niteliği bulunmaktadır.

TSK'nın Afrin Operasyonu süresince sorun yönetimi yeteneğinin ne kadar gelişkin olduğu gözlemlenmiştir. TSK diğer silahlı kuvvetlere ve güvenlik güçlerine örnek olabilecek bir tavır sergilemiş ve onlara yeni bir yöntem ve yol göstermiştir. Şöyle ki herhangi bir askerî operasyon yalnızca silahlı mücadele ile değil, aynı zamanda halkla ilişkiler faaliyetlerini ve medya araçlarını etkin bir biçimde kullanarak kazanılmaktadır. Bunun için de odak noktasına insanı yerleştiren akıl ile yoğunlaşmış bir strateji belirlemek gerekmektedir.

SONUÇ

Sorun yönetimi, kuruluşlar için kendisini etkileme potansiyel olan, olayları, süreçleri, haberleri, gelişmeleri izlenmeyi ve bu doğrultuda önlemler alınmasını gerektirir. Kuruluşlar gelişen olayların kendilerini etkileme ihtimallerine göre tavır alarak ve strateji hazırlayarak potansiyel krizlerin çıkmasını engelleyebilirler. TSK'da Zeytin Dalı Harekâtı süresince halka ilişkiler faaliyetlerini sorun yönetimi çerçevesinde ele almış ve kendisini oluşabilecek çeşitli zararlardan başarılı bir şekilde korumuştur.

Afrin Operasyonu'nun ilk gününden itibaren, sistemli bir şekilde, terör örgütünün yayın organları ile birlikte Batı medyası tarafından yalan ve yanlış haberler servis edilmeye başlanmıştır. Bu haberler; sivillerin zarar gördüğü, hastanelerin vurulduğu ve insan haklarına aykırı uygulamaların yapıldığı gibi asılsız iddiaları içermektedir. Terör örgütü kaynaklı yayın yapan sosyal medya hesapları sürekli olarak sivillerin katledildiği yalanını yaymaya çalışmış ve Batı medyası da bunlardan yoğun bir şekilde etkilenmiştir. Fakat bu asılsız iddialara karşı etkin bir halkla ilişkiler faaliyeti yürüten TSK bütün iftiralara sosyal medya hesaplarından kanıtlar göstererek cevap vermiş ve kötü amaçlı haberlerin hedefine ulaşmasına engel olmayı başarmıştır.

1915 yılına ait olan, tarihî kaynaklardan destek alınamayan, hiçbir şekilde ispatlanamayan ve isabetsiz iddialarla gündeme getirilmeye çalışılan (Sözde) Ermeni Soykırımı Senaryosu benzeri girişimler Afrin Operasyonu'nda da terör örgütleri ve terör yanlısı çevreler tarafından uygulamaya konulmuştur. TSK'nın operasyon sürecinde gösterdiği özverili hakla ilişkiler faaliyetleri sayesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Milleti'nin benzer türden yeni karalama faaliyetleri ile karşılaşmasının da önüne geçilmiştir. Kullanılan İHA görüntüleri terör örgütlerinin ve Türkiye karşıtı yabancı basının karalayıcı iddialarının çürütülmesinde önemli rol oynamıştır.

Günümüz dünyasında sosyal medyanın etki gücünün giderek arttığı düşünülürse; TSK'nın halkla ilişkiler faaliyetlerinde proaktif tutumunu devam ettirmesinin gerekliliğini söylemek mümkündür. Ayrıca TSK'nın tarih ve saat içeren görüntüleri paylaşması da askerî operasyonlarda yeni bir döneme geçildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Bundan sonraki süreçte bu tür büyük operasyon faaliyetleri yürüten diğer ülke ordularından da terör unsurları haricinde hiçbir canlıya ve nesneye zarar verilmediğini gösteren kanıtlar sunmasının isteneceği düşünülmektedir. TSK'nın bu uygulaması gelecekteki muhtemel savaş suçlarının önlenmesi ve sivillerin can güvenliğinin sağlanması için de önemli bir dönüm noktası olmuştur. Gelecek bir zaman diliminde terör örgütleri ve zararlı yayın kuruluşları tarafından kendisine asılsız iddialar ile saldırılan ordular, gerçekleştirmiş oldukları faaliyetleri tarih ve saat içeren görsel ve işitsel kanıtlarla çürütemediği takdirde, gerçekleştirmedikleri faaliyetlerden bile sorumlu tutulabileceklerinin farkına varmak zorundadırlar. Bu noktada TSK tüm dünyaya yeni bir yöntem öğretmiş ve uygulamasını da göstermiştir. Bunlara ilave olarak günümüz dünyasında, yeni iletişim teknolojilerinin getirdiği imkânlar sayesinde, yaşanan iletişim çağına TSK'nın başarılı bir şekilde uyum sağladığı ve kendisini çağın gerekleri doğrultusunda güncel tuttuğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2005). *Bilgi yönetimi sistemi. Bilgi çağında bilgi yönetimi*. Konya: Çizgi Kitabevi, ss. 6-22.
- Akyürek, S., Yılmaz, M. A. ve Taşkiran, M. (2012). *İnsansız hava araçları muharebe alanında ve terörle mücadelede devrimsel dönüşüm*. Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No: 53, Ankara.
- Arşivden Notlar: Türkiye'nin Ortadoğu'ya düzenlediği sınır ötesi operasyonlar*, Erişim tarihi: 30.03.2018, <http://www.milligazete.com.tr/haber/1524425/arsivden-notlar-turkiyenin-ortadoguya-duzenledigi-sinir-otesi-operasyonlar>.
- Aziz, A. (2017). *Siyasal iletişim. Geliştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 7. Basım*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Baines, P.; Egan, J. & Jefkins, F. (2004). *Public relations contemporary issues and techniques*. First Edition, Italy: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Barker, A. (2016). *Improve your communication skills*. Fourth Edition, New York: KoganPage.
- Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (2018). *Zeytin Dalı Harekâtı'na karşı yürütülen dezenformasyon faaliyetleri*. Erişim tarihi: 29.03.2018, <http://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2018/01/Zeytin-Dal%C4%B1-Harekat%C4%B1na-Kars%C4%B1-Dezenformasyon-Faaliyetleri.pdf>.
- Bulduklu, Y. ve Yarar, A. E. (2018). Halkla ilişkilerde konu yönetimi ve sosyal medya: Ülker “1 Nisan reklamı” örneği. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 124-133.
- Chase, W. H. (1984). *Issue management-origins of the future*. Stamford, CT: Issue Action Publications.

- Cumhurbaşkanı Erdoğan, Zeytin Dalı Harekâtı'na İlişkin Twitter Hesabından Paylaşımında Bulundu, Erişim tarihi: 29.03.2018, <https://www.akparti.org.tr/site/pdf/cumhurbaskani-erdogan-zeytin-dali-harekatina-iliskin-twitter-hesabindan-pay/96640>.
- Cunningham, S. B. (2002). *The idea of propaganda: a reconstruction*. USA: Praeger Publisher.
- Çakmak Karapınar, D. ve Öcal D. (2017). Halkla ilişkilerde konu yönetimi: şikayetvar sitesi üzerinden bir inceleme. *Atatürk İletişim Dergisi*, 13, 103-124.
- Çitçi, O. (2006). Ordu-siyaset ilişkileri: 1920-1938. *Amme İdaresi Dergisi*, 39 (4), 17-44.
- Gammack, J., Hobbs, V. ve Pigott, D. (2007). *The book of informatics*. China: Cengage Learning.
- Güçlü, N. ve Sotirofski, K. (2006). Bilgi yönetimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(4), 351-371.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.
- Jaques, T. (2007). Issue management and crisis management: an integrated, non-linear, relational construct citation. *Public Relations Review*, 33 (2), 2007, 147-157.
- Kamanlıoğlu, E. B. ve Göztaş, A. (2010). *Politik gündem odağında halkla ilişkiler ve gündem yönetimi*. 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kışlalı, A. T. (2011). *Siyaset bilimi*. 15. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kitchen, P. J. (2006). *Public relations: principles and practice*, Croatia: International Thomson Business Press.
- Lilleker, D. G. (2006). *Key concepts in political communication*. London: SAGE Publications.

- Lubbe, B. (2000). Functions and issues of public relations, *Introduction to Public Relations and Advertising*. (Editor: DF du Plessis), Cape Town: Juta Academic, pp. 39-78.
- Louw, P. E. (2010). *The Media and political process*. Second Edition, London: SAGE Publications.
- Means, T. L. (2010). *Business communication*, USA: South-Western Cengage Learning.
- McNair, B. (2011). *An introduction to political communication*, Fifth Edition, New York: Taylor & Francis or Routledge.
- Odabaş, H. (2005). *Bilgi yönetimi sistemi. bilgi çağında bilgi yönetimi*, Konya: Çizgi Kitabevi, ss. 64-75.
- Okay, A. ve Okay, A. (2016). *Hakla ilişkiler kavram strateji ve uygulamaları*. 9. Baskı, İstanbul: Der Yayınları.
- Onay, A. (2012). Siyasal iletişimin tanımı ve temel kavramları. İçinde F. Uztuğ ve Y. Özgün, *Siyasal İletişim*, (ss. 31-51), 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayını No: 2630, Açıköğr. Fak. Yayını No: 1598.
- Özel, A. ve Sert, N. (2014). Halkla ilişkilerde stratejik sorun yönetiminin işlevi üzerine bir değerlendirme. *E-journal of Intermedia*, 1 (1), 88-106.
- Özer, M. A. (2014). Siyasal iletişimin etkinliğinde algılama yönetiminin rolü. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3 (7), 165-197.
- Özkan, A. (2007). *Siyasal iletişim stratejileri*. İstanbul: Tasam Yayınları.
- Savigny, H. (2017). *Political communication: a critical introduction*. London: PALGRAVE.
- Small, T. S., Giasson, T. ve Marland, A. (2014). The triangulation of Canadian political communication, İçinde A. Marland, T. Giasson, T. A. Small. (Ed.), *Political Communication in Canada: Meet the Press and Tweet the Rest*. (ss. 3-24), Canada: UBC Press, Vancouver.

Sohodol Bir, Ç. (2006). Konu yönetimi sürecinde iletişim ve halkla ilişkiler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 25, 17-29.

Hindustantimes, (Turkish air strike hits hospital in Syria's Afrin, 16 civilians killed), Erişim tarihi: 31.08.2018, <https://www.hindustantimes.com/world-news/turkish-air-strike-hits-hospital-in-syria-s-afrin-16-civilians-killed/story-X6w2keCBC9HSKnQ0qtLjmJ.html>.

İnsansız hava aracı sistemleri talimatı (SHT-İHA), Erişim tarihi: 03.09.2018, https://iha.shgm.gov.tr/public/document/SHT-IHA_REV1.pdf.

The Independent, (Turkish forces fire on Kurdish-controlled Afrin in northern Syria killing 18 civilians), Erişim Tarihi: 31.08.2018, <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/afrin-latest-turkey-shelling-civilian-deaths-operation-olive-branch-kurds-syria-ypg-pkk-a8258641.html>.

The Indian EXPRESS, (Turkish air strike hits hospital in Syria's Afrin, at least 9 dead), Erişim tarihi: 31.08.2018, <https://indianexpress.com/article/world/syrian-kurdish-ypg-observatory-say-strike-on-afrin-hospital-kills-nine-5100599/> ().

TOLO News, (Turkish Air Strike Hits Hospital in Syria's Afrin), Erişim tarihi: 31.08.2018, <https://www.tolonews.com/world/turkish-air-strike-hits-hospital-syrias-afrin>.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Bilgi, Erişim tarihi: 01.09.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b8a757c89f2b6.64788897.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Enformasyon, Erişim tarihi: 01.09.2018 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b8a66249283d5.42290479.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Ordu, Erişim tarihi: 05.06.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b1d4ca62e8cc3.62360477.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Propaganda, Erişim Tarihi: 05.09.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime &guid=TDK.GTS.5b8fc54d3f7c91.73703164.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Sorun, Erişim tarihi: 05.06.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b1a90f195f5e8.27648474.

Türk Silahlı Kuvvetleri Basın Bilgi Notu. Erişim tarihi 17-23 Mart 2018, http://www.tsk.tr/BasinFaaliyetleri/BN_42.

Zeytin Dalı Harekatı: Türkiye'yi Afrin'de ne bekliyor?, Erişim tarihi: 30.03.2018, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42702911>.

Weaver, Warren (2008). *The Mathematics of communication, Communication Theory*, Second Edition, (Ed.: C. David Mortensen), New Jersey: Transaction Publisher, pp. 27-38.

Wilcox, L. D., Cameron, G. T. & Reber, B. H. (2015). *Public relations strategies and tactics*. Eleventh Edition, England: Pearson Education Limited.

5 Soruda Türkiye'nin Afrin'e Yönelik Zeytin Dalı Harekâtı, Erişim tarihi: 29.03.2018, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42766283>.

@TSKGnkur, (13 Şubat 2018; 23 Şubat 2018; 12 Mart 2018; 15 Mart 2018; 16 Mart 2018; 17 Mart 2018), Erişim Tarihi: 31.03.2018, <https://twitter.com/tskgnkur>.

@USArmy, (14 Temmuz 2018; 18 Temmuz 2018), Erişim tarihi: 01.09.2018, <https://twitter.com/usarmy>.

@mod_russia, Erişim tarihi: 01.09.2018 https://twitter.com/mod_russia.

